

О. Д. Макміллан,

аспірантка кафедри історії України

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

вул. Щепкіна, 12, Одеса, 65026, Україна,

тел.: 723-58-42

ДО ПИТАННЯ ПРО КІЛЬКІСНИЙ ВИМІР ПРАЦЬ

М. Г. ПОПРУЖЕНКА (1866-1944)

У статті подано аналіз основних джерел, що містять відомості про кількість праць слов'янознавця М. Г. Попруженка, професора Новоросійського та Софійського університетів. Поєднавши дані цих джерел, автор подає характеристику інтелектуальної спадщини вченого. Визначено загальну кількість його публікацій, представлено їх класифікацію, окреслено коло основних видань, що публікували праці Попруженка, та прослідковано їх появу по роках.

Ключові слова: бібліографія, болгаристика, класифікація, Новоросійський університет, слов'янознавство, Софійський університет, реєстр праць, Попруженко М. Г.

Останнім часом до вітчизняної історіографії повертаються імена вчених, що з різних причин після революції 1917 року опинилися в еміграції та впродовж десятиліть залишалися поза увагою дослідників. До таких постатей належить і Михайло Георгійович Попруженко (1866-1944) — відомий слов'янознавець, професор Новоросійського і Софійського університетів, директор Одеської публічної бібліотеки. У 1920 році він разом із родиною залишив Одесу і невдовзі після цього оселився у Болгарії, де обійняв посаду професора на кафедрі російської літератури Софійського університету.

Досі не існує єдиного реєстру праць М. Г. Попруженка. Це частково пояснюється тим, що його біографія умовно може бути розділена на два періоди: одеський і софійський. У різних установах можна віднайти певні, вибіркові відомості про публікації М. Г. Попруженка, і ці списки, доповнюючи одне одного, дозволяють створити першу умовну бібліографію праць вченого. За основу складення такої бібліографії можна взяти шість основних джерел, де найбільш повно подано переліки публікацій М. Г. Попруженка. Це каталог Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова [4], список праць Михайла Георгійовича у бібліографічному покажчику “Одеська державна наукова бібліотека імені М. Горького. 1829-1999” [8, С. 371-375], перелік публікацій вченого у книзі “Сто години. Българска академия на науките. 1869-1969” [10, С. 594-595], опис особистого фонду М. Г. Попруженка № 61к у архіві Болгарської Академії Наук (БАН) [5], список статей, який склав сам Михайло Георгійович [6], та, нарешті, переліки його публікацій, що зберігаються у його особистому фонді у БАН [7]. Кожне з цих джерел надає цінну інфор-

мацію для створення бібліографії праць відомого слов'янознавця та визначення їхньої кількості.

За ім'ям “Попруженко М. Г.” у алфавітному каталозі Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (НБ ОНУ) російською мовою нараховується 47 праць вченого та вказано на одну публікацію, безпосередньо присвячену йому — відгук професора Б. М. Ляпунова про праці М. Г. Попруженка [4, каталог російською мовою]. У зведеному каталозі слов'янськими мовами містяться дві праці вченого болгарською мовою, які вийшли у 1900 та 1903 роках [4, зведений каталог слов'янськими мовами]. Переважна більшість праць М. Г. Попруженка у НБ ОНУ належить до одеського періоду його життя, тобто 1887-1919 років, проте там зберігається і цінне видання “Синодика царя Бориса”, яке вчений видав вже у період еміграції, у 1928 році. Безперечно, у НБ ОНУ наявна значно більша кількість праць вченого, ніж 49 зазначених у каталозі, проте, оскільки велика частина з них — статті у періодичній пресі, наукових журналах та збірках, вони не завжди можуть бути відображені в алфавітному каталозі і для їх віднаходження необхідно мати вихідні дані статті. У цьому можуть стати у нагоді бібліографічні покажчики та інші джерела, що надають інформацію про публікації М. Г. Попруженка.

Бібліографічний покажчик “Одеська державна наукова бібліотека імені М. Горького. 1829-1999” [8] було видано у 1999 році і присвячено 170-річчю цієї бібліотеки. Оскільки до її історії М. Г. Попруженко мав безпосереднє відношення як її директор (бібліотекар) впродовж двадцяти чотирьох років, у покажчику йому було відведено належне місце. Так, частина третьої “Публікації працівників, література про них” складається із 43 праць Попруженка (41 номер, із них 17 мають окремі відбитки або перевидання). Окремо подано інформацію про 12 рецензій та відгуків, відзначено 3 видання, упорядником яких був М. Г. Попруженко, а також вказано 5 публікацій про Михайла Попруженка. Таким чином, цей перелік складається із 61 назви, із яких 56 — праці Попруженка (разом з усіма відбитками — 75) [8, С. 371-375]. Окрім того, частина першого покажчика “Матеріали до історії бібліотеки” включає три публікації Попруженка, що стосуються його діяльності на посаді бібліотекаря впродовж майже чверті століття [8, С. 16, 26, 60]. Разом з тим, покажчик має і певні недоліки. Так, у ньому помилково вказані дати народження і смерті М. Г. Попруженка: 1860 рік народження замість 1866 та 1943 рік смерті замість 1944 [8, С. 371]. Щодо останнього, ця помилка, імовірно, пояснюється тим, що у більшості вітчизняних довідкових видань саме 1943 рік позначено як рік смерті М. Г. Попруженка, тоді як у болгарських довідниках вірно вказано на березень 1944 року — дату, викарбувану і на могильній плиті М. Г. Попруженка у Софії. Крім того, можна заперечити атрибуцію статті, вказану у покажчику під номером 1111 “К истории “Безумного года” (1848). — Варшава, 1907 // Исторический вестник. — 1908. — № 12. — С. 1114-1115 [8, С. 372] як таку, що не належить М. Г. Попруженко. Перш за все, це не стаття, а рецензія А. Івановича на статті І. Г. Попруженка (тобто, іншого автора) у книзі “К истории “Безумного года” (1848)”, що

вийшла у Варшаві у 1907 році. Ці статті — “Епізод із історії польського селянства” та “Суспільно-політичне бродіння у Царстві Польському у 1848 році” [3]. Тематика цих праць жодним чином не перетинається із науковими розробками знавця південних слов’ян М. Г. Попруженка, дивним видається також і видання книги у Варшаві, інші ініціали та відсутність даного видання у жодному іншому покажчику дозволяють стверджувати, що ця рецензія належить не М. Г. Попруженку, і її необхідно виключити із загального списку праць вченого. Тим не менше, незважаючи на вказані неточності, покажчик наукової бібліотеки ім. М. Горького є надзвичайно цінним джерелом для створення загального бібліографічного реєстру публікацій М. Г. Попруженка. Він містить найбільший і найповніший, доступний в Одесі, перелік праць вченого, і майже повністю охоплює його основні публікації одеського періоду.

Інший важливий, проте менший за обсягом список подано у книзі “Сто години Българска академия на науките”. У ньому подано коротку біографічну інформацію про Попруженка, у якій вказано, що його праці, в основному присвячені болгарському відродженню, староболгарській літературі і кирило-мефодіївському питанню. Покажчик, розміщений за цим, складається із 37 назв (реально праць нараховується 39, оскільки “Очерки по истории возрождения болгарского народа” публікувалися у “Журнале Министерства Народного Просвещения” у різні роки — 1902, 1903 і 1906 — і фактично це три різні нариси). Праці Попруженка розділені по роках, починаючи із 1889 року (публікація “В. Е. Априлов” в “Одесском вестнике”) і закінчуючи 1942 роком (“Кирилometодиевская библиография” — упорядкована разом із Ст. Романським). З них 17 праць (19, якщо розділити “Очерки”) належать до одеського періоду, 20 — до софійського [10, С. 594-595].

Наступні три важливих джерела недоступні в Одесі, оскільки належать до особистого фонду М. Г. Попруженка, що зберігається у Науковому архіві БАН у м. Софії (Ф. 61к). Вони, в основному, дають значну частину інформації щодо публікацій М. Г. Попруженка у Болгарії після від’їду з Одеси, а також доповнюють інформацію і про його статті у одеських виданнях дореволюційного періоду.

Важливий перелік публікацій, разом із самими роботами М. Г. Попруженка міститься у описі його фонду та самому фонді, відповідно. Це пояснюється особливістю наповнення цього фонду, переважна більшість справ якого — це публікації праць вченого за різні роки. Так, видання робіт М. Г. Попруженка містяться у справах 19-154, що становить разом 135 публікацій вченого. Ці видання були передані до архіву разом з особистими документами М. Г. Попруженка його донькою Анною Михайлівною. Справи, а отже і публікації, у описі фонду класифіковано за напрямками: 1. Історія (№№19-60, всього 42 справа): а) Болгарська історія (№№19-50, всього 32 справа); б) Російська історія (№№51-59, всього 9 справ); в) Хорватська історія (№60); 2. Література і мова (№№61-93, всього 33 справи): а) Болгарська література (№№61-77, всього 17 справ); б) Російська література і мова (№№78-93, всього 16 справ); 3. Статті про слов’янських вчених

(№№ 94-119, всього 26 справ); 4. Відгуки і рецензії (№№120-154, всього 35 справ). Це переважно публікації болгарського періоду життя М. Г. Попруженка, проте фонд має також чимало одеських видань, які М. Г. Попруженко, очевидно, зберіг та вивіз у 1920 році [5].

Крім того, Михайло Георгійович вів зошит, до якого вносив усі свої публікації та вирізки із газет. Якщо видання було надто великим, наприклад, монографія чи стаття у журналі, він вказував лише вихідні дані. Проте, більшість газетних вирізок була вклеєна до цього зошита. Нині цей цінний покажчик, створений самим автором, також зберігається у особистому фонді М. Г. Попруженка у архіві БАН і охоплює три справи у фонді № 61к. (опис 1, справи 155-157, позначені у описі спільною назвою “Вестникарски статии” (“Газетні статті”) [6]. Перші із цих двох справ мають перелік видань одеського періоду життя Попруженка (за роки 1887-1919) та нараховують 180 позицій (у нумерації Попруженка остання публікація за 1919 рік має №194, проте, у списку відсутні №№ 179-191 та №193, що робить загальну кількість назв 180) [6, Спр. 155, 156]. Справа 157 у особистому фонді Попруженка стосується вже болгарського періоду життя вченого і містить чотири його публікації (три — за 1920 р. і одна — за 1928 р.) і одну рецензію на видання Попруженком у Софії дослідження “Синодику царя Бориса” (1928 р.) [6, Спр. 157]. Із 157 одиниць, що відносяться до одеського періоду, 112 належать до публіцистичних публікацій у одеській періодиці. Це, переважно, статті у газетах “Одесский вестник”, “Одесские новости”, “Одесский листок”, “Новороссийский телеграф” та інших. Саме цей покажчик, складений самим М. Г. Попруженком, дає можливість включити до бібліографії вченого чималу кількість статей, які через відсутність підпису або використання псевдонімів чи криптонімів було б важко атрибутувати та віднести до авторства Михайла Георгійовича. З цього списку можна скласти і список псевдонімів та криптонімів, що їх використовував Попруженко для підпису своїх публікацій: Юсь, М-ль П-о, М. П-о-о, М. П., Ю-сь, М. По-р-ко, Мхл. Пржнко, N, М. П-о, М. Рр, М. Ю-сь, М. Р., Старый одессит, Старый студент, М. Р-со, С. Р. Т. Покажчик складено у хронологічному порядку, по роках, однак якщо назви №№1-106, що відносяться до періоду 1887-1906 [6, Спр. 155], упорядковано у названому порядку, то інший зошит [6, Спр. 156], що охоплює 1907-1919 роки, містить заплутану нумерацію і роки. Він починається із №194 (1919 р.), продовжується №№176-178 (1916 р.), потім знову позначено №192 (1919 р.). Далі представлена решта видань за 1916 р. (№№174-175), 1915 р. (№№ 170-173, у зворотному порядку), 1913-1915 рр. (№№157-169, у змішаному порядку). Далі Попруженко знову повертається до 1906 р., і хронологічно, по роках наводить список своїх публікацій до 1913 року (№№107-156). Ці списки М. Г. Попруженка є унікальним і безцінним джерелом, яке значно збагачує і доповнює інші переліки та додає більше сотні газетних публікацій вченого, не вказаних ніде, окрім даного покажчика.

Нарешті, останні важливі документи для створення бібліографії праць М. Г. Попруженка містяться у справі №14 його особистого фонду у архіві БАН [7]. Ця справа має переліки праць Попруженка, які він з тих чи

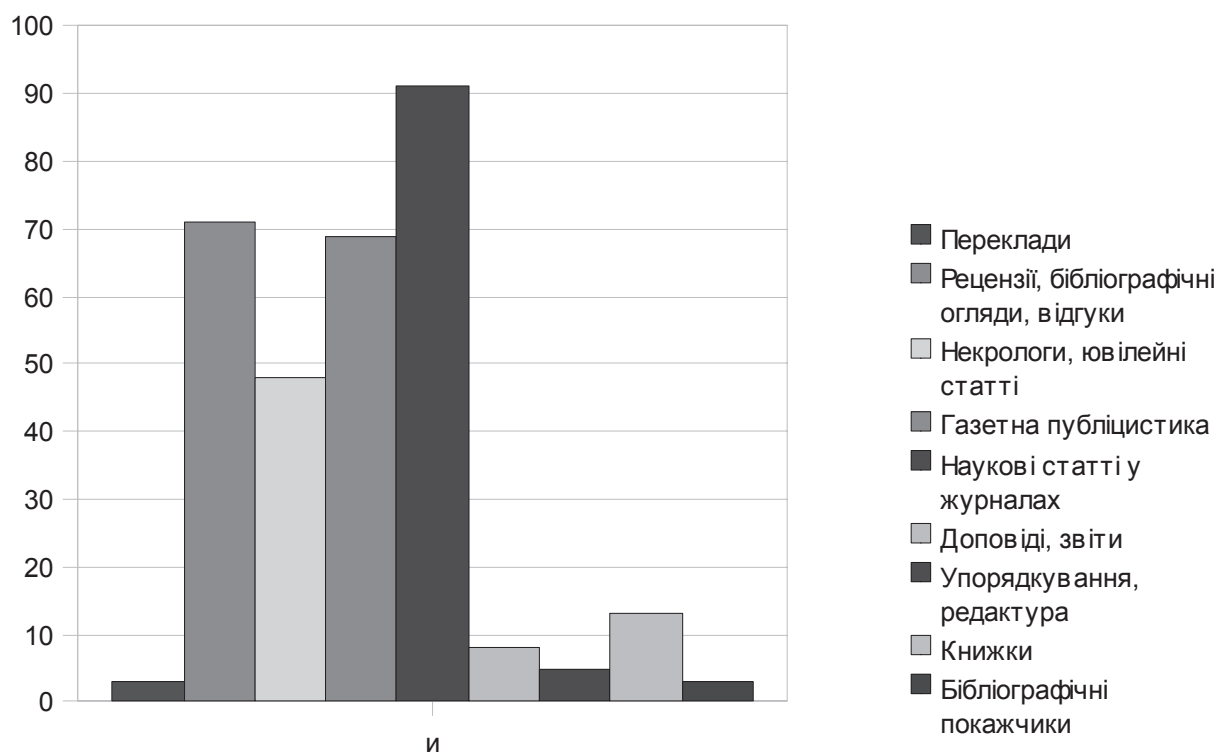

інших причин повинен був скласти для надання за місцем вимоги. Цю справу можна умовно розділити на три частини, оскільки вона включає три списки праць вченого. У першому і третьому переліках спочатку подається коротка біографічна довідка, де вказано, що “Михайло Георгійович Попруженко — доктор слов’янської філології, до 1920 року — заслужений професор Новоросійського університету, з 1920 року — ординарний професор Софійського університету по кафедрі слов’янської філології, а також член Болгарської Академії Наук” [7, Арк. 1]. Перший список друкований із рукописними додатками М. Г. Попруженка. Він нараховує 59 праць, датованих 1920-1930-ми роками. Пізніше Попруженко від руки дописав ще 19 праць під номерами 60-78, що хронологічно охоплюють 1930-1934 роки [7, Арк. 1-6]. Третій список, написаний від руки, є майже ідентичний друкованому варіанту першого і нараховує 58 праць [7, Арк. 9-10]. Список зі справи №14, розміщений на другому місці, складається із 77 публікацій, і розпочинається першими працями, опублікованими М. Г. Попруженком в Одесі у 1880-х роках. Таким чином, цей список хронологічно включає роботи за 1887-1934 роки. До цього списку також дописано від руки під №№ 78-87 статті, що відносяться до 1934-1938 років [7, Арк. 7-9]. У першому і третьому переліках також подано перелік псевдонімів і криптонімів, які використовував М. Г. Попруженко для підпису у болгарських газетах: М. Самборский, Н. Е. Розов, В. И., С. Р. Т. Ці списки дають можливість доповнити загальну бібліографію вченого, в основному, болгарського періоду, та перевірити й уточнити дату і місце видання деяких праць.

Узагальнюючи та поєднуючи дані вказаних вище джерел, можна створити приблизний загальний список праць М. Г. Попруженка, який включатиме в цілому 311 публікацій, не враховуючи перевидань та окремих відбитків. Ці публікації можна умовно розділити на такі основні групи: переклади — 3, рецензії, бібліографічні огляди, відгуки — 71, некрологи та ювілейні статті — 48, газетна публіцистика — 68, наукові статті у журналах — 90, доповіді та звіти — 8, матеріали, видані за редагування чи упорядкування М. Г. Попруженка, — 5, окремі книжки — 13 (із них шість монографій та сім брошур, що налічують близько 68 сторінок, з яких одна написана у співавторстві із М. Арнауодовим), бібліографічні покажчики — 3 (Мал. 1). Безумовно, така класифікація не є остаточною, проте, вона дозволяє визначити основні типи публікацій М. Г. Попруженка і відзначити, що, хоча наукові статті і складають найбільшу їх групу, досить велику кількість становлять також газетні публікації, які, завдяки вказаним вище архівним джерелам, можуть бути доступними для дослідження. Рецензії, бібліографічні огляди та відгуки, котрі часто також публікувалися у газетах, складають окрему, досить чисельну групу.

Так, протягом довгого часу М. Г. Попруженко публікував бібліографічні огляди наукової літератури в одеських газетах. Ці статті, а також інші публіцистичні матеріали дозволяють визначити коло одеських видань, у яких найчастіше розміщувалися твори М. Г. Попруженка (Мал. 3). Так, серед 112 газетних публікацій найбільшу групу складають статті у газеті “Одесский листок” (56). У 1908 році ця газета у статті, присвяченій об-

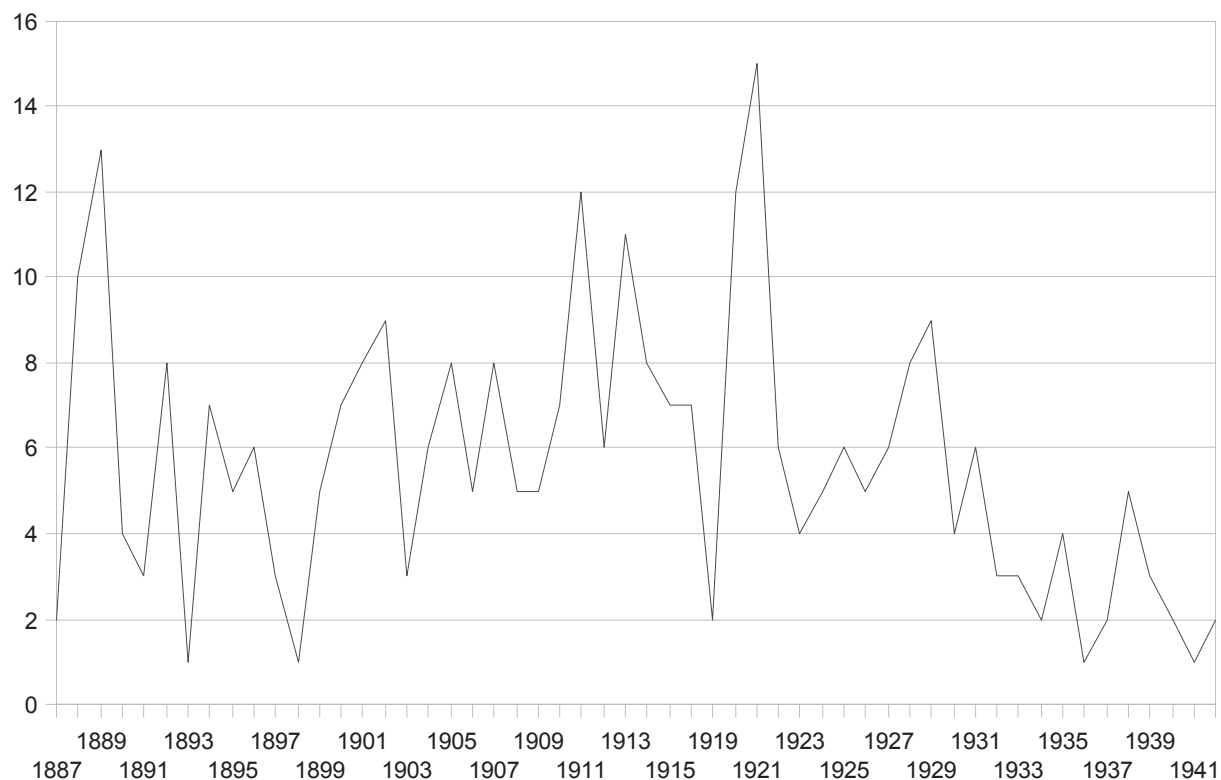
ранню М. Г. Попруженка екстраординарним професором Новоросійського університету, вказувала, що він “є вже багато років співробітником “Одеського листка”, у якому час від часу розміщує замітки і статті з наукових питань” [9, С. 3]. Другою за чисельністю є газета “Новороссийский телеграф”, у якій віднайдено 19 публікацій Попруженка. Майже однакова кількість статей належить газетам “Одесские новости” (16) и “Одесский вестник” (15). По одній публікації — у газетах “Известия Одесской городской думы”, “Вестник Одесского градоначальства”, “Вестник виноделия” та “Одесская газета”. Дві статті, обидві датовані 1919 роком, опубліковані у газеті “Южное слово”. Це останні відомі матеріали М. Г. Попруженка, видані в Одесі перед його від’їздом у січні 1920 року. Одну з них — “Царица небесная (по славянским народным легендам)” (“Южное слово. — 1919. — 25 грудня), Попруженко пізніше опублікував у 1921 році болгарською мовою у ювілейній збірці пам’яті Івана Вазова.

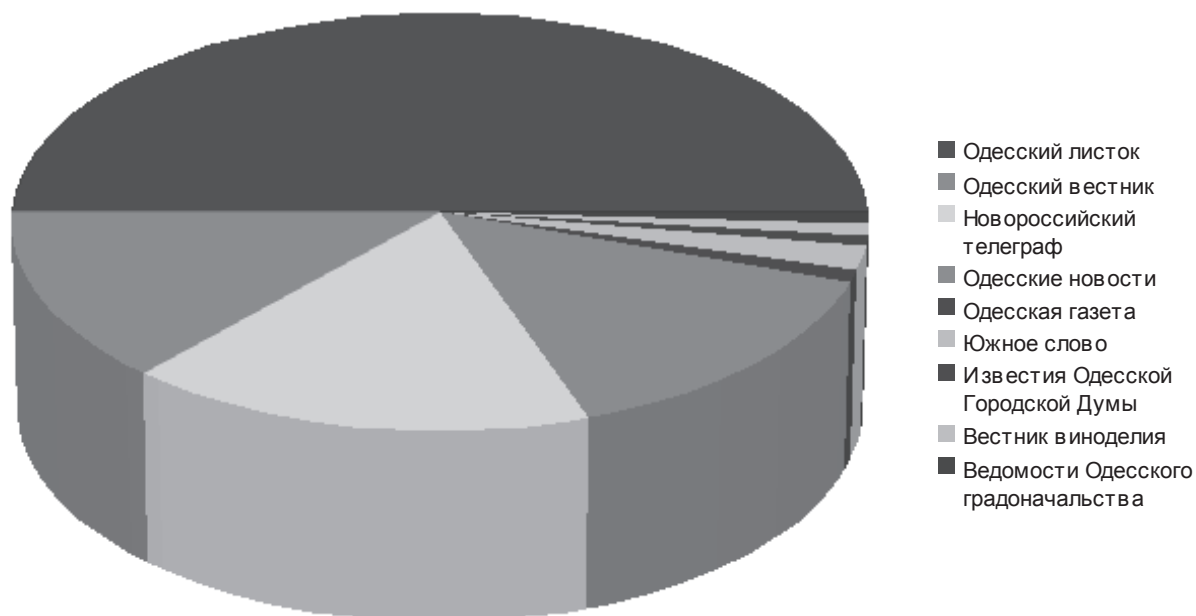
Мал. 1. Розподіл публікацій М. Г. Попруженка по групах

Серед наукових публікацій у журналах безперечно першість належить “Запискам Одесского Общества Истории и Древностей” (16). М. Г. Попруженко був членом і секретарем цього товариства [1, С. 174], регулярно публікувався у його друкованому органі, саме йому належить упорядкування бібліографічного покажчика статей, що вийшли у I-XXX томах “Записок”, який було видано у 1914 році. Велику частку також складають статті у “Журнале Министерства Народного Просвещения” (12). Багато публікувався М. Г. Попруженко у болгарських часописах “Българска мисъл” (10), “Славянски гласъ” (9) та “Сълнце” (8), а також ще до еміграції — в “Историческом вестнике” (8). Окрім того, наукові статті Попруженка були

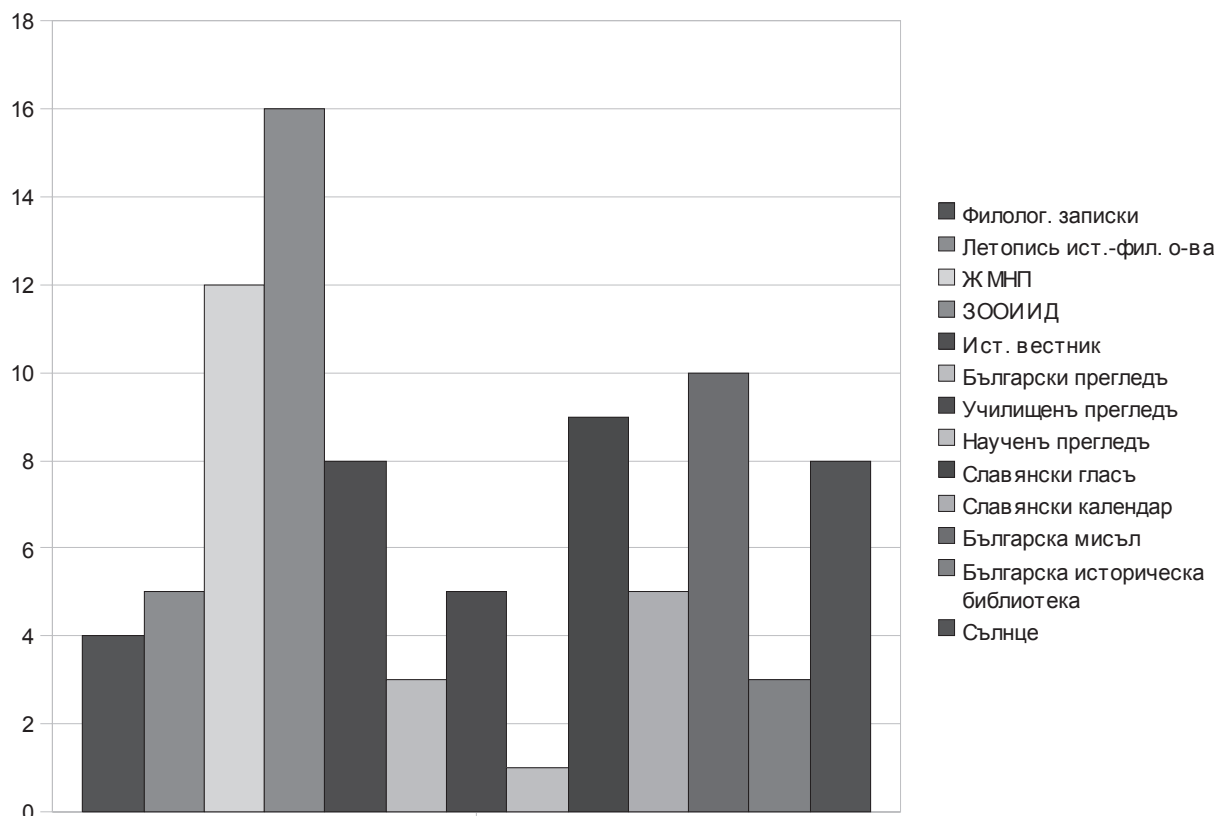
опубліковані в одеському виданні “Летопись Историко-филологического Общества” (5) та воронезьких “Філологічних записках” (4), а також у болгарських журналах “Училищенъ прегледъ” (5), “Български прегледъ”(3), “Българска историческа библиотека” (3) та “Наученъ прегледъ” (1). (Мал. 4).

Мал. 2. Розподіл публікацій М. Г. Попруженка по роках

Мал. 3. Кількість публікацій М. Г. Попруженка у одеських газетах

Мал. 4. Кількість публікацій М. Г. Попруженка у журналах

Поєднання даних із різних списків публікацій М. Г. Попруженка дозволяє також простежити кількість його публікацій по роках. Так, Г. Д. Зленко писав, що “точкою відліку його [М. Г. Попруженка] наукової діяльності іноді беруть статтю про відомого представника болгарського просвітницького руху Василя Априлова, що з’явилася в “Одесском вестнике” 21 липня 1889 р. Але у тому ж році “Філологічні записки”, що видавалися у Воронежі, розмістили студію Попруженка “Заметки о языке новгородской служебной минеи 1095 года”, яка за усіма ознаками передувала статті у місцевій газеті” [2, С. 6]. Водночас, аналіз вище вказаних переліків праць М. Г. Попруженка дозволяє встановити, що найперші відмічені публікації вченого відносяться до 1887 року. Це виданий у Воронежі переклад з чеської “Иосиф Добровский в новейшей характеристике В. Брандля” та бібліографічний огляд праці І. Срезневського “Мысли об истории русского языка”, опублікований в “Одесском вестнике” у грудні 1887 р. — М. Г. Попруженко тоді був студентом останнього, четвертого курсу університету. У наступному 1888 році з’являється десять нових публікацій Попруженка, усі — у газеті “Одесские новости”. І лише у 1889 році виходять згадані “Заметки о языке Новгородской служебной минеи” та “В. Е. Априлов (1780-1889): по случаю 100-летия со дня рождения”. Останні публікації М. Г. Попруженка, що зустрічаються у джерелах, — це видана у 1942 році за його редакторства разом із Ст. Романським “Кирилometодиевская библиография за 1934-1940 г.” та некролог В. Францеву у часописі “Славянски вести” (1942).

Таким чином, публікації М. Г. Попруженка охоплюють 56 років з 1887 до 1942 року (дані за 1918 рік на даний час відсутні). Найбільша кількість виданих матеріалів припадає на 1911 (12), 1913 (11) та 1920 (12) та 1921 (15) роки. Високі показники перших років у Болгарії можна пояснити низькою кількістю публікацій у останні роки перебування на Батьківщині. Можна припустити, що за 1917-1920 роки у М. Г. Попруженка накопичилася низка матеріалів та тем, за якими він планував написати статті і знайшов таку можливість після переїзду до Софії. Про це свідчить вказане вище перевидання болгарською мовою опублікованої вперше в Одесі статті. З іншого боку, публікації 1920-1921 років показують також бажання М. Г. Попруженка затвердитися у новому науковому середовищі: це рецензії на праці болгарських дослідників, нариси з болгарської історії. Окрім того, серед матеріалів цього періоду є і такі, що призначені іншим іммігрантам і мають на меті полегшити процес їхньої адаптації. Це, насамперед, книга-розмовник “Русский в Болгарии”, видана у співавторстві з М. Арнауdivим. Саме у цей період спостерігається також звернення М. Г. Попруженка до класичної російської літератури — творів та поглядів О. С. Пушкіна та Ф. М. Достоєвського.

Найменша кількість публікацій за рік — по одній — відмічається у 1893, 1898, 1936 та 1941 роках. Перші два із вказаних років були надзвичайно важливими для М. Г. Попруженка, оскільки вони передували захисту його магістерської (1894) та докторської (1899) дисертацій. Відповідно, низьку кількість публікацій, передусім, газетних, саме у ці періоди можна пояснити тим, що увага вченого була зосереджена саме на написанні ґрунтовних досліджень для цих двох наукових проектів. Подібна ситуація виникає і у 1936 році, оскільки єдина згадана публікація є не статтею, а монографією “Козма Пресвитер, болгарский писатель X века”, обсягом у 87 сторінок, що побачила світ того року у Софії. Ця праця стала результатом багаторічного дослідження М. Г. Попруженком Козьми Пресвітера, яке розпочалося ще його публікацією історичної пам’ятки “Св. Козмы Пресвитера слово на еретики и поучение от божественных книг” у 1907 році. Останній рік із низькою кількістю публікацій — 1941 — можна пояснити, з одного боку, воєнним часом, з іншого — закінченням підготовки ґрунтовного видання “Кирилometодиевская библиография за 1934-1940 г.”, що побачило світ наступного, 1942 року.

Таким чином, незважаючи на відсутність повного систематизованого реєстру праць відомого слов’янознавця М. Г. Попруженка, завдяки наявності низки джерел як в Одесі, так і у Софії, можна створити приблизний список праць вченого. Такий список дозволяє отримати орієнтовану кількість публікацій М. Г. Попруженка, яка за попередніми підрахунками складає 311 праць та розділити їх на групи, прослідкувати їхню кількість по роках, а також визначити основні видання, автором статей у яких був М. Г. Попруженко. Створення повної бібліографії праць вченого, таким чином, залишається актуальним завданням на майбутнє.

Література

1. Зленко Г. Д. Попруженко Михайло Георгійович / Г. Д. Зленко // Бібліографи Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького : бібліогр. довід. — Одеса : ОДНБ ім. М. Горького, 2002. — С. 174-176.
2. Зленко Г. Д. Цена одной жизни / Г. Д. Зленко // Веч. Одесса. — 1994. — № 69-70 (30 апр.).
3. Иванович А. [Рецензія] / Иванович А. // Ист. вестн. — 1908. — № 12. — С. 1114-1115. — Рец. на кн. : Попруженко И. Г. К истории “Безумного года” (1848) / И. Г. Попруженко. — Варшава, 1907.
4. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, алфавітний каталог.
5. Науковий архів Болгарської академії наук, опис фонду 61к “М. Г. Попруженко”.
6. Науковий архів Болгарської академії наук. — Ф. 61к. — Оп. 1. — Спр. 155-157.
7. Науковий архів Болгарської академії наук. — Ф. 61к. — Оп. 1. — Спр. 14.
8. Одеська державна наукова бібліотека імені М. Горького, 1829-1999 : бібліогр. покажч. / упоряд. : Л. О. Кольченко, О. Г. Кушнір, Т. І. Олейникова. — Одеса : ОДНБ ім. М. Горького, 2004. — 427 с.
9. Профессор М. Г. Попруженко // Одес. листок. — 1908. — 31 мая (№126).
10. Сто години Българска академия на науките, 1869-1969 / отг. ред. ак. П. Зарев. — Т. 1 : Академици и членове-кореспонденти. — София : Изд-во на БАН, 1969. — 949 с.

А. Д. Макмиллан,

аспирантка кафедри історії України
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
ул. Щепкина, 12, Одеса, 65026, Україна,
тел.: 723-58-42

К ВОПРОСУ О КОЛИЧЕСТВЕННОМ ИЗМЕРЕНИИ РАБОТ М. Г. ПОПРУЖЕНКО (1866-1944)

Резюме

В статье представлен анализ основных источников, которые содержат сведения о количестве работ славяноведа М. Г. Попруженко, профессора Новороссийского и Софийского университетов. Объединив данные этих источников, автор представляет характеристику интеллектуального наследия ученого. Определено общее количество его публикаций, представлена их классификация, очерчен круг основных изданий, которые публиковали работы Попруженко, и прослежено их появление по годам.

Ключевые слова: библиография, болгаристика, классификация, Новороссийский университет, славяноведение, Софийский университет, реестр работ, Попруженко М. Г.

O. D. Macmillan,

PhD student, Department of Ukrainian history of the
Odessa I. I. Mechnikov National University
12, Shchepkina St., Odessa, 65026, Ukraine
Tel.: 723 58 42

**WORKS OF M. G. POPRUZHENKO (1866-1944): A SURVEY ON THEIR
QUANTITY**

Summary

The article provides an analysis of the main sources containing data on the works of M. G. Popruzhenko, a Slavic Studies scholar, who was a professor at Novorossiysky and Sofia Universities. The author combines the data from these sources and presents the characteristics of the scholar's intellectual heritage. This is the first time when the general amount of his works has been determined. The author presents their classification, shows the main groups of periodicals which published his studies, and traces their publication year by year.

Key words: bibliography, bolgaristika, classification, Novorossiysky University, Slavic philology, Sofia University, register of the works, M. G. Popruzhenko.